

Al magt til kongen

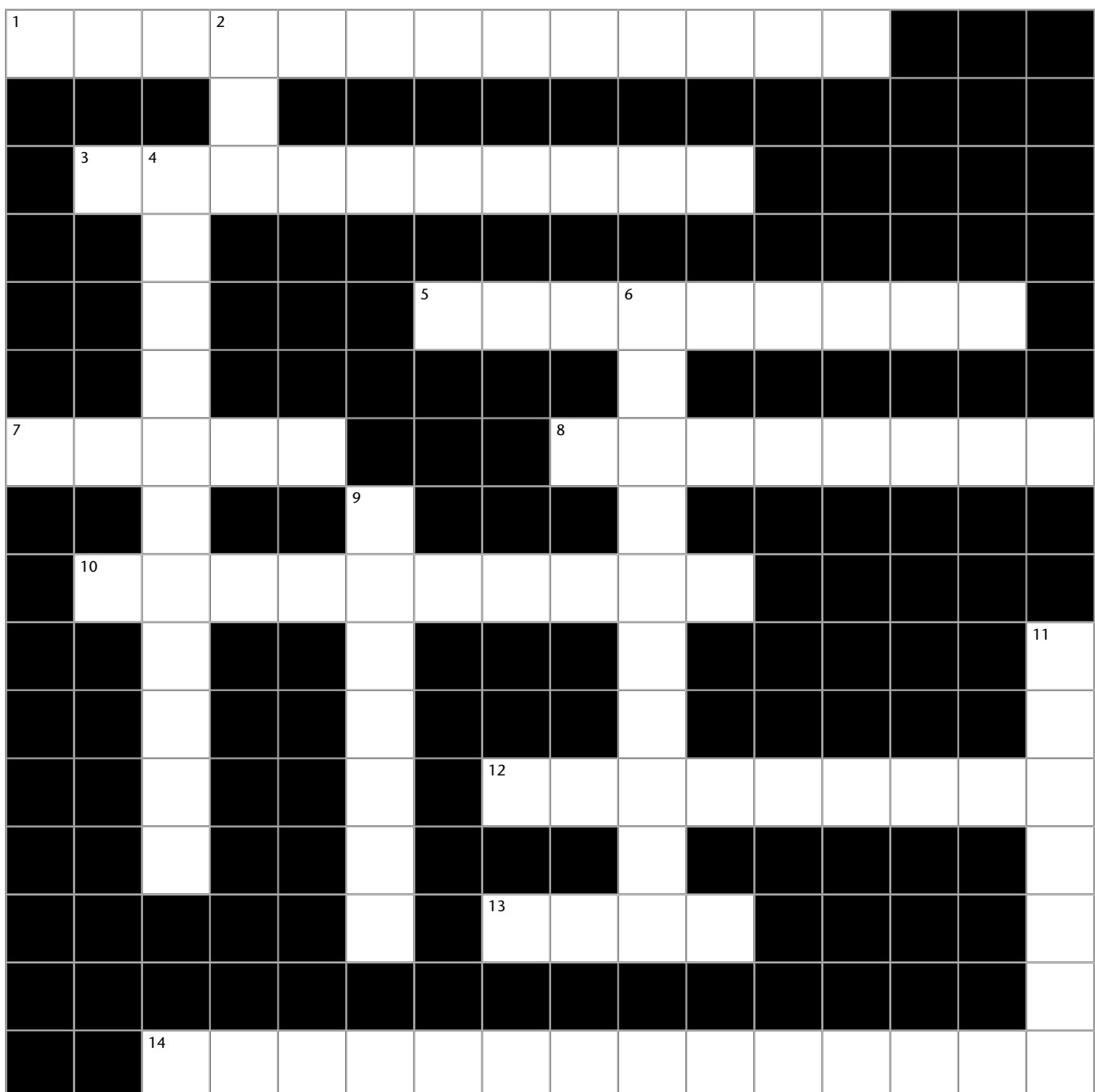
(side 136-151)

Karakteriser perioden

- Beskriv situationen i Danmark omkring periodens begyndelse.
- Beskriv situationen i Danmark omkring periodens afslutning
- Hvordan var Danmark blevet anderledes i løbet af perioden?
- Find fem ord fra kapitlet, som du synes karakteriserer perioden.
- Nævn en begivenhed fra perioden, som du ikke tror kan foregå i nutiden. Begrund.

Kryds og tværs

Når du har læst side 136-151, kan du løse nedenstående kryds og tværs.

Vandret:

- 1) Økonomisk ide om, at der skal være så mange penge i statskassen som muligt
- 3) Fabeldyr
- 5) Vigtig afgrøde på De vestindiske Øer
- 7) Stilart
- 8) Kongen havde hele magten
- 10) Slot uden for Paris
- 12) Berømt bog skrevet af filosofen Thomas Hobbes
- 13) Det blodigste slag i Norden fandt sted i 1676 ved ...
- 14) Navn for handelsrute mellem Europa, Afrika og Vestindien

Lodret:

- 2) Forkortelse for "Den kongelige grønlandske Handel"
- 4) Måden, som Gud havde indrettet samfundet på
- 6) Lov om det enevældige styre fra 1665
- 9) Den enevældige konges kontor med hans personlige rådgivere
- 11) Eneret

Enevælde

Side 137-141 kan du læse om det enevældige system.

- Hvordan fungerer enevælde?

Thomas Hobbes (side 137) var en vigtig fortæller for enevælden.

Find flere oplysninger om Hobbes forestillinger om enevælden. Søg på biblioteket og internettet.

- Udvalg tre af Hobbes synspunkter, som du synes er mest relevante for enevælden

Omslaget på Thomas Hobbes *Leviathan* er en symbolsk afbildning af den enevældige styreform (se side 137).

- Hvordan kunne man på tilsvarende måde afbilde nutidens styreform?
- Lav evt. et udkast. Drøft det i klassen.

Selv om kongen var enevældig, skulle han opføre sig på en bestemt måde.

- Hvordan skulle kongen opføre sig, for at enevælden fungerede godt?
- Find 1-2 eksempler fra Danmarkshistorien, hvor du synes, at enevælden har fungeret godt
- Hvilke farer er der ved enevælden? Giv eksempler på, hvordan kongen alligevel misbrugte sin magt, og hvordan det påvirkede samfundet.
- Hvordan blev enevælden indført i Danmark?
- Hvilken gruppe i samfundet mærkede tydeligst forandringer, da enevælden blev indført? Beskriv hvordan.
- Hvilken gruppe i samfundet mærkede mindst til at enevælden blev indført? Hvorfor?
- Hvordan ville dit liv blive forandret, hvis der blev indført enevælde i Danmark? Beskriv de fem punkter, som du tror, du ville have sværest ved at leve med.

Indførelse af enevælde

Side 140-141 kan du læse om indførelse af enevælden i Danmark.

I Ejnar Schroll: *Folkeskolens Danmarkshistorie*, 1930, findes denne fremstilling af begivenheden:

”Krigene med Karl Gustav havde efterladt et fattigt og udplyndret Danmark. Mange af landets bedste skove var afbrændt eller ødelagt af hensynsløs hugning, talrige gårde i by og på land var lagt i aske, og befolkningen havde ikke midler til at afhjælpe krigens frygtelige ødelæggelser. Statskassen var tom, så ad den vej var der heller ingen støtte at vente. Kongen og Rigsrådet besluttede da at sammenkalde til en Rigsdag (stændermøde) for at drøfte, hvordan man bedst kunne hjælpe de forarmede land. Denne forsamling, som trådte sammen i efteråret 1660, kom til at bestå af udsendinge fra de højere stænder og fra borgerstanden.

Under forhandlingerne viste det sig rigtig, hvor egenkærlig og magtsyg adelsstanden var blevet. Selv nu, da fædrelandet var i den største nød, ville de ikke ofre så meget som en skilling til fælles bedste. Et forslag om at lægge skat på fødevarer og andre nødvendige ting gik ikke igennem, da adelen straks satte sig imod det og råbte op om, at der stod i håndfæstningen, de var fritaget for skatter og afgifter. En sådan optræden kunne ikke andet end harme kongen og de andre stænder, og det stod dem klart, det var på tide, adelens magt blev knækket.

Præsterne havde en dygtig ordfører i Sjællands biskop, *Hans Svane*, mens borgerne samledes om Københavns borgmester, *Hans Nansen*. Det var mænd, som havde folkets tillid og agtelse, og som ikke var bange for at træde frem, når det gjaldt en god sag. De talte med kongen om at gøre kongemagten arvelig, hvilket ville være det bedste middel til at ophæve håndfæstningen og alle de rettigheder, adelen takket være den, i tidernes løb havde tilranet sig. Kongen syntes godt om planen og lovede at støtte den så godt, han kunne. Der blev i al hemmelighed truffet en del forberedelser, og en skønne dag sprang bomben. Forslaget om at gøre kongemagten arvelig blev bragt frem på rigsdagen og vakte, som det nok kunne ventes, uhyre opsigt. Sindene kom i det voldsomste oprør, og i de dage, forhandlingerne fandt sted, var det, som om der hænget et tordenvejr over byen. Fra begge sider truede man med at bruge magt. Og borgerne var parat til at bruge våben, så snart stormklikkerne lød. Mens sagerne stod sådan, mødte adelsmanden Otto Kragh Hans Nansen på gaden, og idet han pegede på statsfængslet, *Blåtårn*, spurgte han, om borgmesteren vidste, hvad det var, ellers kunne han måske snart komme til at kende det nærmere. Men Hans Nansen pegede på stormklokken under Frue Kirkes spir og spurgte til gengæld, om de hovmodige adelsmænd vidste, hvilken betydning den kunne få.

Adelen besluttede nu at forlade hovedstaden i al stilhed. Dermed ville rigsdagen være sprængt og ude af stand til at vedtage nye love. Men borgerne satte vagt ved byens porte og passede godt på, at ingen af rigsdagens medlemmer slap ud. Nu begyndte de adelige at nære alvorlig frygt for, at deres liv var i fare, og de gik omsider ind på at tilintetgøre håndfæstningen og give kongen og hans efterkommere både på mands- og kvindesiden arveret til Danmarks krone. Desuden blev det overladt til Frederik den Tredje selv at skrive en grundlov, som skulle afløse håndfæstningen, og som skulle være til gavn for alle stænder. Mange havde ventet, at kongen ville lade folket få indflydelse på lovgivningen. Men således blev det ikke. Den ny grundlov, som kaldtes *Kongeloven*, lagde al magten i kongens hænder, så han alene kunne bestemme, hvad der skulle være lov og ret i landet. Dermed var *enevælden* indført, og adelens storhedstid var forbi.”

- Hvorfor kaldte kongen og Rigsrådet repræsentanter fra den gejstlige stand, adelsstanden og borgerstanden til stændermøde i København?
- Hvordan fremstiller kilden adelen?
- Hvem er initiativtagerne til at få gjort kongemagten arvelig?
- Hvordan beskriver kilden disse mænd?

- Forklar, hvad man kunne opnå ved at gøre kongemagten arvelig?
- Hvad er kongens holdning til planen?
- Vurder troværdigheden af beskrivelsen af mødet mellem Otto Kragh og Hans Nansen.
- Vurder troværdigheden af påstanden: "Mange havde ventet, at kongen ville lade folket få indflydelse på lovgivningen." (se fx side 137).
- Hvad mener kilden om indførelsen af enevælden?

Karl 12.

Se billedet side 146-7.

- Hvilken stemning og holdning til Karl 12. kommer til udtryk i billedet.

Billedet er malet ca. 160 år efter begivenheden.

- Hvad fortæller den om selve begivenheden – og om den tid, hvor billedet blev malet?

Danmarks kolonier

Side 148-150 kan du læse om danske kolonier.

Da Danmark tog kolonier i Vestindien og i Nordatlanten, var det svært at overtale danskere til at flytte dertil.

- Hvilke ulemper var der ved at bo i kolonierne?
- For at få St. Thomas befolket i 1670'erne sendte man en særlig gruppe mennesker af sted. Hvem var det?
- Diskuter det hensigtsmæssige i at sende denne gruppe af sted. Hvad var fordele og ulemper?

Når et land blev koloni betød det oftest, at livet blev forandret for lokalbefolkningen.

Igennem de sidste 200 år har den danske stat fx gennemført en masse ændringer i Grønland.

- Find eksempler i teksten.
- Find yderligere oplysninger på biblioteket og internettet.
- Lav en liste over, hvad du synes er de fem mest betydningsfulde ting, som den danske stat har ændret i Grønland.
- Skriv en liste over de gode ændringer og en liste over de dårlige ændringer, der er sket i Grønland. Beskriv, hvorfor du synes, det er gode eller dårlige ændringer.
- Diskuter i klassen: Var det en fordel eller ulempe for grønlænderne, at danskerne gjorde deres land til en koloni.